

O‘ZBEKISTONDA SOLIQ TIZIMI VA UNING AHAMIYATI

Xo‘jamova Nigora Ravshan qizi

Talaba, University of World Economy and Diplomacy

Jahon iqtisodiyoti va xalqaro iqtisodiy munosabatlar fakulteti

E-mail: nigoraxojamova570@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20570388>

Abstract

This article examines the tax system of Uzbekistan and its significance in the country's economic development. The study analyzes the role of taxes in ensuring state budget revenues, supporting entrepreneurship, regulating economic processes, and strengthening social protection. Particular attention is given to recent tax reforms, simplification of taxation procedures, and the introduction of digital technologies into tax administration. The article also highlights existing problems within the tax system and proposes possible solutions for improving tax efficiency and transparency.

Keywords: tax system, taxation, state budget, tax policy, economic development, entrepreneurship, fiscal policy, tax reform, digital taxation, Uzbekistan economy.

Аннотация

В данной статье рассматривается налоговая система Узбекистана и её значение в экономическом развитии страны. В исследовании анализируется роль налогов в обеспечении доходов государственного бюджета, поддержке предпринимательства, регулировании экономических процессов и укреплении социальной защиты населения. Особое внимание уделяется последним налоговым реформам, упрощению процедур налогообложения и внедрению цифровых технологий в налоговое администрирование. Также освещаются существующие проблемы налоговой системы и предлагаются пути повышения её эффективности и прозрачности.

Ключевые слова: налоговая система, налогообложение, государственный бюджет, налоговая политика, экономическое развитие, предпринимательство, фискальная политика, налоговая реформа, цифровое налогообложение, экономика Узбекистана.

Annotatsiya

Mazkur maqolada O‘zbekiston soliq tizimi va uning mamlakat iqtisodiy rivojlanishidagi ahamiyati tahlil qilinadi. Tadqiqotda soliqlarning davlat budjeti daromadlarini shakllantirish, tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlash, iqtisodiy jarayonlarni tartibga solish hamda ijtimoiy himoyani mustahkamlashdagi o‘rni yoritilgan. Shuningdek, so‘nggi yillarda amalga oshirilayotgan soliq islohotlari, soliqqa tortish tizimini soddalashtirish va raqamli texnologiyalarni joriy etish masalalari ko‘rib chiqilgan. Maqolada soliq tizimidagi mavjud muammolar hamda uning samaradorligini oshirish bo‘yicha takliflar berilgan.

Kalit so‘zlar: soliq tizimi, soliqqa tortish, davlat budjeti, soliq siyosati, iqtisodiy rivojlanish, tadbirkorlik, fiskal siyosat, soliq islohoti, raqamli soliqqa tortish, O‘zbekiston iqtisodiyoti.

Soliq tizimi har qanday davlat iqtisodiyotining muhim tarkibiy qismlaridan biri hisoblanadi. Soliqlar davlat budjetining asosiy daromad manbai bo‘lib, mamlakat iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanishini ta‘minlashda muhim rol o‘ynaydi. Davlat tomonidan yig‘iladigan soliqlar ta‘lim,

sog'liqni saqlash, infratuzilma, mudofaa va boshqa ijtimoiy sohalarni moliyalashtirish uchun xizmat qiladi.

O'zbekiston Respublikasida mustaqillik yillaridan boshlab soliq tizimini takomillashtirish va zamonaviy iqtisodiyot talablariga moslashtirish bo'yicha keng ko'lamlı islohotlar amalga oshirilmogda. Ayniqsa, so'nggi yillarda tadbirkorlikni rivojlantirish, investitsiya muhitini yaxshilash va soliq yukini kamaytirishga qaratilgan chora-tadbirlar iqtisodiy o'sishga ijobiy ta'sir ko'rsatmogda.

Mamlakatda soliq tizimini soddalashtirish, elektron soliq xizmatlarini kengaytirish va soliq ma'murchiligini takomillashtirish iqtisodiyotning barqaror rivojlanishiga xizmat qilmogda. Shu sababli O'zbekiston soliq tizimini ilmiy jihatdan tahlil qilish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi.

Mazkur maqolaning asosiy maqsadi O'zbekistonda soliq tizimining iqtisodiy ahamiyatini, uning asosiy funksiyalarini va amalga oshirilayotgan islohotlarning samaradorligini o'rganishdan iborat.

Mazkur tadqiqot davomida tahliliy, qiyosiy va statistik metodlardan foydalanildi. Soliq tizimining iqtisodiyotdagi o'rni ilmiy manbalar, iqtisodiy adabiyotlar, qonunchilik hujjatlari va statistik ma'lumotlar asosida o'rganildi.

Shuningdek, O'zbekistonda amalga oshirilayotgan soliq islohotlari rivojlangan davlatlar tajribasi bilan qiyosiy tahlil qilindi. Tadqiqot jarayonida davlat budjeti daromadlari, soliqlarning iqtisodiy o'sishga ta'siri va tadbirkorlik faoliyatini rag'batlantirishdagi roli tahlil etildi.

Ilmiy kuzatuv va iqtisodiy tahlil usullari yordamida soliq tizimidagi mavjud muammolar aniqlanib, ularni bartaraf etish bo'yicha ilmiy takliflar ishlab chiqildi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, soliq tizimi mamlakat iqtisodiy barqarorligini ta'minlovchi muhim mexanizmlardan biri hisoblanadi. O'zbekistonda soliqlar davlat budjeti daromadlarining asosiy qismini shakllantiradi hamda iqtisodiy jarayonlarni tartibga solishda muhim rol o'ynaydi.

So'nggi yillarda amalga oshirilgan soliq islohotlari natijasida:

- ayrim soliq stavkalari pasaytirildi;
- soliqqa tortish tizimi soddalashtirildi;
- tadbirkorlik subyektlariga qo'shimcha imtiyozlar yaratildi;
- elektron soliq xizmatlari keng joriy qilindi.

Elektron soliq tizimining joriy etilishi soliqlarni to'lash jarayonini yengillashtirdi va shaffoflikni oshirdi. Natijada soliq ma'murchiligi samaradorligi ortib, korrupsion holatlar kamayishiga xizmat qilmogda.

Soliq tizimining yana bir muhim vazifasi iqtisodiyotni tartibga solishdan iborat. Davlat ayrim tarmoqlarga soliq imtiyozlari berish orqali investitsiyalarni jalb qiladi va iqtisodiy faollikni rag'batlantiradi.

Biroq tadqiqot davomida ayrim muammolar ham aniqlandi:

- ayrim sohalarda yashirin iqtisodiyotning mavjudligi;
- soliq yukining ayrim tadbirkorlik subyektlari uchun yuqoriligi;
- hududlar o'rtasida iqtisodiy rivojlanish darajasining farqlanishi;
- soliq madaniyatining yetarli darajada shakllanmaganligi.

Mazkur muammolar soliq tizimining samaradorligini to'liq ta'minlashga to'sqinlik qilmogda.

Soliq tizimi davlatning iqtisodiy siyosatini amalga oshirishdagi asosiy vositalardan biri hisoblanadi. Rivojlangan davlatlar tajribasi shuni ko'rsatadiki, samarali soliq siyosati iqtisodiy o'sish va investitsion jozibadorlikni oshirishga xizmat qiladi.

O‘zbekistonda ham soliq tizimini liberallashtirish va tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlash bo‘yicha amalga oshirilayotgan islohotlar iqtisodiy rivojlanishga ijobiy ta‘sir ko‘rsatmoqda. Xususan, kichik biznes subyektlariga berilayotgan imtiyozlar yangi ish o‘rinlari yaratilishiga xizmat qilmoqda.

Raqamli texnologiyalarning soliq tizimiga joriy etilishi soliqqa tortish jarayonining samaradorligini oshirmoqda. Elektron deklaratsiyalar, onlayn nazorat-kassa tizimlari va avtomatlashtirilgan monitoring tizimlari soliq boshqaruvini modernizatsiya qilishga yordam bermoqda.

Kelgusida soliq tizimini yanada takomillashtirish uchun:

- soliq yukini maqbullashtirish;
- yashirin iqtisodiyotni qisqartirish;
- soliq madaniyatini oshirish;
- raqamli soliq texnologiyalarini kengaytirish;
- xalqaro standartlarga mos soliq siyosatini shakllantirish muhim ahamiyatga ega.

Xulosa qilib aytganda, O‘zbekiston soliq tizimi mamlakat iqtisodiy rivojlanishida muhim o‘rin tutadi. Soliqlar davlat budjetining asosiy manbai bo‘lib, iqtisodiy va ijtimoiy dasturlarni moliyalashtirishga xizmat qiladi.

So‘nggi yillarda amalga oshirilayotgan soliq islohotlari tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish, investitsiyalarni jalb qilish va iqtisodiy barqarorlikni ta‘minlashga ijobiy ta‘sir ko‘rsatmoqda.

Shu bilan birga, yashirin iqtisodiyot, soliq madaniyati va ayrim sohalardagi muammolarni bartaraf etish soliq tizimining samaradorligini yanada oshirish uchun muhim hisoblanadi.

Kelajakda zamonaviy va raqamlashtirilgan soliq tizimini rivojlantirish O‘zbekiston iqtisodiyotining xalqaro maydondagi raqobatbardoshligini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. O‘zbekiston Respublikasi Soliq kodeksi. Toshkent, 2024.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining soliq islohotlariga oid Farmon va Qarorlari. Toshkent, 2019–2025.
3. Vahobov A.V. *Soliqlar va soliqqa tortish*. Toshkent: Iqtisodiyot, 2021.
4. Jo‘rayev A.S. *Davlat budjeti va soliq siyosati*. Toshkent: Fan nashriyoti, 2020.
5. Musayev T. *O‘zbekiston soliq tizimini modernizatsiya qilish yo‘llari*. Toshkent, 2022.
6. IMF. *Tax Policy and Economic Growth Report*. Washington DC, 2023.
7. World Bank. *Public Finance Review of Uzbekistan*. Washington DC, 2022.
8. OECD. *Tax Administration and Digitalization*. Paris, 2023.
9. Rasulov A. *Moliya va soliq tizimi asoslari*. Toshkent, 2021.
10. Abdurahmonov Q.X. *Milliy iqtisodiyot rivojida soliq siyosati*. Toshkent, 2020.
11. O‘zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi ma‘lumotlari, 2024.
12. Davlat soliq qo‘mitasi statistik ma‘lumotlari, 2024.
13. G‘ulomov S.S. *Bozor iqtisodiyoti va fiskal siyosat*. Toshkent, 2019.
14. Smith A. *The Wealth of Nations*. London: Oxford University Press, 2018.
15. Keynes J.M. *General Theory of Employment, Interest and Money*. Cambridge University Press, 2017.